

ДІДКОВСЬКИЙ В.А.,

старший викладач,
кафедра спеціальної
фізичної підготовки,
Національна академія внутрішніх
справ, м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

The article is about the content and organization of the educational process on special physical training. The author substantiated the necessity of optimization and advance of the special physical training level of future police officers in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine due to modern requirements. The ways of the author's vision of the educational process modernization are suggested.

Key words: service activity, special physical training, dynamic method of education, cadet, intensification, law-enforcement activity.

У статті проаналізовано зміст і організацію навчального процесу зі спеціальної фізичної підготовки. Автором обґрунтовано необхідність оптимізації і підвищення рівня спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів Національної поліції у вищих навчальних закладах МВС України відповідно до сучасних вимог. Запропоновані шляхи авторського бачення модернізації освітнього процесу.

Ключові слова: службова діяльність, спеціальна фізична підготовка, динамічна методика навчання, курсант, інтенсифікація, правоохоронна діяльність.

В статье проанализированы содержание и организация учебного процесса по специальной физической подготовке. Автором обоснована необходимость оптимизации и повышения уровня специальной физической подготовки будущих офицеров Национальной полиции в высших учебных заведениях МВД Украины относительно современных требований. Предложены пути авторского видения модернизации образовательного процесса.

Ключевые слова: служебная деятельность, специальная физическая подготовка, динамическая методика обучения, курсант, интенсификация, правоохранительная деятельность.

Вступ. Потреби сучасного суспільного розвитку України, що характеризуються принципово новими підходами до охорони законних інтересів людини і громадянина, зміцнення економічного потенціалу держави, її конституційного строю, викликають необхідність у принципово новому, освіченому поколінні кадрів органів внутрішніх справ, здатного ефективно, на високому рівні вирішувати завдання у сфері правоохоронної діяльності. Важливою умовою високої ефективності і якості виконання поставлених завдань, підвищення службової і мобілізаційної готовності, є професійна підготовка працівників органів внутрішніх справ.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Під професією правоохоронця розуміють сукупність знань, умінь і навичок, а також ділових, особистісно-психологічних і моральних його якостей, які дозволяють уміло виконувати службові обов'язки на певних посадах в органах і підрозділах внутрішніх справ України [3, с. 9].

Правоохоронна діяльність має свою специфіку і спеціальні завдання. В останні роки достатньо повно відпрацьовано технологію відбору кадрів з урахуванням якостей, які необхідні для кожної конкретної служби органів внутрішніх справ. Але одним із перших завдань, які стоять перед професійною підготовкою працівників Національної поліції, є підвищення вимог до фізичної підготовленості всього особового складу органів внутрішніх справ України.

Багато вчених дотримуються думки, що молодь, яка приходить в силові структури, не має достатньої фізичної підготовленості, тому що існуюча система фізичної підготовки неспроможна ефективно впливати на розвиток фізичних якостей, формування професійних навичок, підвищення психологічної готовності правоохоронців (Васьянов Г.П., 1997; Ческідов Н.В., 1997; Зиков А.В., 1998; Борищак М.О., 2000).

Аналіз науково-методичної літератури показує, що існує значна кількість робіт, які присвячені техніці рухових дій, організації та методиці фізичних тренувань, спрямованих на розвиток фізичних якостей (Платонов В.М., Булатова М.М., 1995; Бальсевич В.К., 1989; Запорожанов В.О., 1998; Заціорський В.М. 1992; Лапутін А.М., 1995р; Волков Л.В., 1997; Сахновський К.П., 1998). Але ці наукові дані не вирішують такої проблеми, як професійна підготовка правоохоронців в нинішній час. Існуючі накази і настанови з фізичної підготовки не можуть задовольнити вимоги з підготовки правоохоронців до професійної діяльності належним чином.

Формулювання цілей роботи. Метою дослідження є аналіз змісту і організації навчального процесу зі спеціальної фізичної підготовки, визначення шляхів підвищення якості навчання.

Результати дослідження. Аналіз практики правоохоронної діяльності засвідчує, що функціональні обов'язки поліцейського здатна виконувати

людина, з високим рівнем відповідальності за результати своєї службової діяльності, яка володіє комплексом знань, практичних навичок і сформованих професійно важливих рис, набутих під час спеціальної підготовки [6, с. 6]

Необхідність втілення новітніх технологій у педагогічний процес з фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ зумовлена радикальними змінами в житті нашого суспільства. Якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор стійкого розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної і моральної безпеки [4 с. 50].

Навчання з фізичної підготовки передбачає формування та вдосконалення в поліцейських :

- рухових якостей і навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій;
- витривалості, швидкісних і силових рис, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні під час його затримання, зокрема з подоланням природних і штучних перешкод;
- навичок самоконтролю за фізичним станом здоров'я в процесі виконання фізичних вправ;
- практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо [7, с. 9]

Оптимізація професійної підготовки кадрів для ОВС в останні роки вийшла на новий, більш досконалий рівень. Здійснено перехід на нові форми відбору на службу і спеціальну початкову підготовку, систематизовано структуру і зміст службової підготовки працівників ОВС, суттєво поновлено методичне забезпечення навчального процесу для всіх освітніх рівнів.

У зв'язку зі змінами, які здійснені останніми роками у суспільстві, докорінним образом змінились погляди на застосування силових методів вирішення завдань, які поставлені перед органами внутрішніх справ, і виникла необхідність подальшого удосконалення викладання спеціальних дисциплін.

Традиційна методика навчання заходам фізичного впливу передбачає три етапи: ознайомлення, розучування, вдосконалення. Ключовим етапом є вдосконалення, під час якого формуються рухові навички, на відміну від ознайомлення та розучування, які присутні на першій стадії навчання.

Ознайомлення має на меті – створити у слухачів (курсантів) правильне уявлення про прийом або дію і техніку його виконання. Для цього використовуються різні наочні і словесні методи, які повинні сприяти усвідомленому вивченню прийому або дії, а також викликати бажання оволодіти ним.

Розучування прийому здійснюється на другому етапі. У залежності від складності прийому, воно може проводитись способами цілісного виконання

прийому, виконання за розділами або частинами та за допомогою підготовчих (допоміжних) вправ.

Розучування *способом цілісного виконання* проводиться тоді, коли прийом простий і коли його виконати іншим способом неможливо. Сутність даного способу міститься у тому, що розучування прийомів проводиться шляхом багатократних повторень спочатку у повільному, а потім – у поступово зростаючому темпі у стандартних умовах.

Розучування *за розділами (частинами)* застосовується тоді, коли прийом або дія складні, але їх можна виконати із зупинками, не порушуючи основну рухову структуру. Особливість його полягає у тому, що у процесі розучування проводиться послідовна фіксація окремих положень прийому або дії. Вона забезпечує правильну уяву про те, яке положення займають частини тіла на даний момент, а також дозволяє уточнювати деталі техніки виконання прийому.

Розучування *за допомогою підготовчих (допоміжних) вправ* використовується у тому випадку, коли виконати прийом в цілому не можна із-за його складності, а розбити його на окремі частини неможливо, або якщо прийом складний і виникає необхідність попередньо відпрацювати підготовчі вправи, а потім приступити до виконання прийому в цілому.

Удосконалення полягає у багатократному виконанні вивченого прийому або дії у обстановці, яка постійно ускладнюється і у різноманітних умовах. Важливими завданнями є доведення його виконання до автоматизму, формування рухового навичу і забезпечення високого рівня розвитку спеціальних, фізичних і вольових якостей. У процесі удосконалення закріплюється сформований руховий стереотип, який лежить в основі навичу, і разом з цим збільшується варіативність виконання прийому у різних умовах.

Наведену методику навчання заходам фізичного впливу можна віднести до категорії репродуктивної, що включає в себе три етапи: ознайомлення, розучування, удосконалення [7, 79]. Основним недоліком існуючої методики підготовки до діяльності у складних ситуаціях є її відірваність від практичної діяльності, коли у повній мірі не розвивається просторове мислення у тих хто навчається, що негативно впливає на формування пошукової діяльності. Її однобоке застосування формалізує навчання, а іноді веде до „дресирування”. Однією цією методикою неможливо розвивати такі якості, як творчість і самостійність, тому необхідно застосовувати і інші методики навчання, які забезпечують активну пошукову діяльність.

У процесі підготовки працівників ОВС до силового контакту з правопорушником (злочинцем) позитивно зарекомендувала себе *динамічна* методика навчання. Її теоретичні передумови спираються на психологічну основу процесу засвоєння знань, умінь і навичок, яка включає у себе сприйняття, розу-

міння, узагальнення, закріплення і застосування, а також на загальні закономірності формування рухових умінь і навиків.

Згідно вчення І.П. Павлова руховий навик у людини – динамічний стереотип нервових процесів у корі і підкіркових центрах головного мозку, який обумовлює такі риси як автоматизоване управління рухами, цілісність рухів, надійність дії [5, с. 102] і функціонує як автоматизований прийом виконання дії.

Але умовно-рефлекторна теорія І.П. Павлова не пояснює у повній мірі психофізичні механізми утворення і прояву рухових навиків. Вказані механізми вивчені П.К. Анохіним і Н.А. Берштейном. У їх працях висунуто і обґрунтовано ідеї програмуючої і керівної ролі нервових центрів на основі зворотних зв'язків [1, 2].

Ми вважаємо що достатньо точно і повне визначення навичу подане у роботі В.В. Чебишової: „Під навиками розуміються способи виконання дій, які склалися у результаті вправи і які являють собою автоматизовані компоненти свідомої діяльності” [8, с. 76]. Руховий навик у людини функціонує як автоматизований прийом виконання дії процес формування навичу складається з наступних етапів його розвитку: ознайомчий, аналітичний, синтетичний, ситуативний.

Виходячи з вищесказаного, динамічна методика навчання складається з чотирьох етапів: ознайомчий, підготовчий, стандартизуючий і ситуативний.

Ознайомчий етап передбачає сприйняття і розуміння прийому (дії), формування знань і уявлень про способи його застосування при вирішенні оперативно-службових завдань. На даному етапі, з боку керівника заняття, демонструється не тільки прийом або дія що вивчаються, але й способи вирішення бойових завдань з його застосуванням.

Підготовчий етап передбачає усвідомлення прийому, що досягається багатократним повторенням вправ у виконанні його визначеної рухової ланки, у темпі, який постійно підвищується. У залежності від складності прийому, на даному етапі можуть використовуватись підготовчі вправи.

Стандартизуючий етап має за мету сформувати руховий навик виконання прийому (дії) у звичайних стандартних умовах навчальної діяльності. Основний шлях досягнення мети полягає у багатократному виконанні прийому в цілому у різному темпі. Формування навичу здійснюється за рахунок відсіву зайвих рухів, виправленні помилкових, поєднання рухів і все більшої стандартизації прийому (дії). Основна увага повинна приділятися виправленню помилок і формуванню індивідуальної манери виконання прийому (дії). У подальшому шляхом багатократних повторень вправ, повинна відбуватися його автоматизація, іншими словами звільнення від контролю свідомості.

Ситуативний етап передбачає узагальнення, закріплення і застосування у бойових ситуаціях вивчених прийомів і дій. На даному етапі базовий прийом

пристосовується до конкретної ситуації, відбувається цілеспрямоване його виконання, формується інтуїція виконання прийому, а також звільняється свідомість від контролю за його виконанням і переорієнтування на мету і умови, які необхідні для вирішення оперативно-службових завдань.

Ситуативний етап динамічної методики навчання передбачає широке застосування методів варіативно-перемінної вправи, які складають передумови для формування узагальненої варіативної дії. Ця задача вирішується за допомогою різних методичних прийомів:

- зміни зовнішніх умов дії;
- зміни внутрішнього стану тих хто навчається (ступені втоми, переорієнтування уваги на різні об'єкти, введення перешкод емоційного характеру та ін.);
- виконання дії в умовах різного рівня фізичних і психічних зусиль [7, с. 80].

Таким чином, розглядаючи окремі методики підготовки правоохоронця до силової сутички з правопорушником (злочинцем), ми, перш за все, орієнтуємося на асоціативно-рефлекторну теорію, теорію поетапного формування розумових дій, програмоване навчання, деякі концепції алгоритмізації навчання, що дає нам поштовх для розробки та впровадження у освітній процес зі спеціальної фізичної підготовки новітніх технологій, які дозволять більш чітко визначити пріоритети удосконалення системи професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції у навчальних закладах МВС України.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, правильна організація системи професійної освіти повинна забезпечити адекватну підготовку майбутніх працівників ОВС до реальної практичної діяльності, сформувати у них визначені прикладні знання, фізичні і психічні якості, вміння і навички, що сприяють досягненню об'єктивної готовності до успішної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Анохін П.К. Проблема центра и периферии в современной физиологии нервной деятельности. – Горький, 1935 – 61 с.
2. Берштейн. Н.А. О ловкости и её развитии – М.: Физкультура и спорт, 1996. – 288 с.
3. Венедиктов В.С., Іншин М.І. Статус працівників органів внутрішніх справ України як державних службовців: Науково-практ. пос. – Х., 2003.
4. Гуревич Р.С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: Монографія / За ред. С.У. Гончаренко. – К.: Вища школа, 1998. – 229с.
5. Деминский А.Ц. Основы теории и методики физического воспитания. – Донецк. 1995.–520 с.

6. Зарубіжний досвід визначення рівня фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів [Текст] : аналіт. огляд / [В.В. Бондаренко, В.А. Дідковський, Н.Ю. Худякова та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 64 с.
7. Фізична підготовка працівників Національної поліції України [Текст]: навч. посіб. / В.А. Дідковський, В.В. Бондаренко, О.В. Кузенков. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОР Кандиба Т.П. 2019. – 98 с.
8. Чебишева В.В. Психология трудового обучения – М.: Высшая школа, 1993. – 240 с.

Transliteration of References:

1. Anokhin P.K. Problema tsentra y peryferyy v sovremennoi fizyolohyy nervnoi deiatelnosti. – Horkyi, 1935 – 61 s.
2. Bershtein. N.A. O lovkosty y eë razvytyy – M.: Fyzkultura y sport, 1996. – 288 s.
3. Venedyktov V.S., Inshyn M.I. Status pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy yak derzhavnykh sluzhbovtziv: Naukovo-prakt. pos. – Kh., 2003.
4. Hurevych R.S. Teoretychni ta metodychni osnovy orhanizatsii navchannia u profesiino-tekhnichnykh zakladakh: Monohrafiia / Za red. S.U. Honcharenko. – K.: Vyshcha shkola, 1998. – 229s.
5. Demynskyi A.Ts. Osnovy teoryy y metodyky fizycheskoho vospytanyia. – Donetsk. 1995.–520 s.
6. Zarubizhnyi dosvid vyznachennia rivnia fizychnoi pidhotovlenosti pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv [Tekst] : analit. ohliad / [V.V. Bondarenko, V.A. Didkovskiy, N.Iu. Khudiakova ta in.]. – Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 2020. – 64 s.
7. Fizychna pidhotovka pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy [Tekst]: navch. posib. / V.A. Didkovskiy, V.V. Bondarenko, O.V. Kuzenkov. – Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, FOP Kandyba T.P. 2019. – 98 s.
8. Chebysheva V.V. Psykholohyia trudovoho obuchenya – M.: Vysshaya shkola, 1993. – 240 s.

DIDKOVSKY V.A.,

Senior Teacher, Department of Special Physical Training, National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
E-mail: di-2@meta.ua

MODERN APPROACHES TO SPECIAL PHYSICAL TRAINING OF FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE